

När språket sjunger på olika sätt

Berättelse

Om du reser runt i Sverige kommer du snart att höra något intressant: människor talar samma språk, men det låter ändå väldigt olika. En person från Skåne i söder och en person från Norrland i norr talar båda svenska, men deras uttal kan skilja sig mycket. Dessa olika sätt att tala kallas dialekter. En dialekt är inte ett eget språk, utan en variant av svenskan.

En dialekt skiljer sig oftast mest i uttalet. Det handlar särskilt om betoningen, alltså hur en mening "sjunger" och går upp och ner i tonen, och om hur vokalerna låter. Ibland finns det också skillnader i en del ord och i enstaka grammatiska detaljer. Men själva språket är detsamma, och därför förstår man oftast varandra ändå.

Myndigheten Institutet för språk och folkminnen, som ofta kallas Isoc, forskar om dialekter. Isoc delar traditionellt in de svenska dialekterna i sex stora områden: sydsvenska mål, götamål, sveamål, gotländska mål, norrländska mål och östsvenska mål. Skånska hör till de sydsvenska målen. Det är vanligt att skånska har ett bakre, lite "skorrande" r, men alla skåningar låter inte likadant, och uttalet förändras med tiden.

Det är viktigt att veta att gränserna mellan dialekterna inte är skarpa. Indelningen är mest till för att det ska bli lättare att förstå. Varje ljud och ord har sin egen utbredning på kartan. Därför kan en och samma person tala flera dialekter samtidigt. Den som talar malmötiska talar till exempel både skånska och sydsvenska.

Ett av de svenska dialektområdena ligger faktiskt utanför Sverige, nämligen i Finland. Där talas finlandssvenska. Omkring 5 procent av Finlands befolkning, knappt 290 000 personer, har svenska som modersmål. Siffran är ungefärlig och kan ändras lite mellan olika år. Finlandssvenskarna är en nationell minoritet och bor främst längs kusten, i Österbotten, södra Finland och på Åland. För språkforskare är en sak säker: alla dialekter är lika riktiga. Ingen är finare, äldre eller mer korrekt än någon annan – de är bara olika.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
dialekt	en variant av ett språk i en viss del av landet
variant	en av flera former av samma sak
uttal	hur ett ord låter när man säger det
betoning	vilken del av ett ord eller en mening man säger starkare
vokal	ett ljud som a, e, i, o, u, y
skorrande	om ett r som görs långt bak i munnen
dialektområde	en del av landet där man talar på ett liknande sätt

ORD	FÖRKLARING
utbredning	hur långt något sträcker sig, var det finns
nationell minoritet	en mindre folkgrupp med eget språk och egen historia i ett land
modersmål	det första språk man lär sig som barn

Läsförståelsefrågor

1. Vad skiljer sig oftast mest mellan olika dialekter?
 1. Hur orden stavas.
 2. Uttalet, särskilt betoningen och vokalerna.
 3. Vilket alfabet man använder.
2. Hur många stora dialektområden delar Isof traditionellt in svenskan i?
 1. Två.
 2. Sex.
 3. Tjugo.
3. Vad säger texten om gränserna mellan dialekterna?
 1. De är skarpa och tydliga linjer.
 2. De är inte skarpa; ljud och ord går in i varandra.
 3. Det finns inga gränser alls.
4. Var bor de flesta finlandssvenskar enligt texten?
 1. I mitten av Finland, långt från havet.
 2. Längs kusten, i Österbotten, södra Finland och på Åland.
 3. Bara i Sveriges största städer.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Finlandssvenska talas i Finland.
 2. En person kan bara tillhöra ett enda dialektområde.
 3. Svenska är modersmål för omkring 5 procent av Finlands befolkning.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Alla skåningar talar exakt likadant.
 2. För forskarna är alla dialekter lika riktiga.
 3. Skånska är den svåraste dialekten att lära sig.
7. Texten säger att samma person kan tala flera dialekter samtidigt och tar Malmö som exempel. Förklara med egna ord hur det går till.
8. Varför kan man säga att ingen dialekt är "finare" eller "äldre" än en annan? Svara med stöd i texten.

Diskussionsfrågor

- Finns det dialekter i ditt hemland som låter mycket olika? Berätta hur de skiljer sig.

- Texten säger att ingen dialekt är finare än en annan. Håller du med? Tänker man likadant om dialekter i ditt hemland?
- Varför tror du att människor ibland säger att en dialekt är “vacker” eller “ful”? Är det fakta eller en åsikt?
- **Skriv (5 meningar):** Beskriv hur språket låter på olika ställen i ditt hemland. Finns det en dialekt som många känner igen direkt?